

КЫРГЫЗСТАНДА 12 ЖЫЛДЫК БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ГУМАНИТАРДЫК САБАКТАР

Дүйшеев Ж.А.¹, К.Ш. Токтомаматов²

¹т.и.к., доцент

²ат. эл аралык университетинин Философия кафедрасынын профессору Манас ш. Кыргызстан

¹E-mail: duysheev@mail.ru

¹Orcid ID: 0009-0006-1179-5533

Аннотация

Макалабыз гуманитардык сабактардын 12 жылдык билим берүү киргизилген шартта өнүгүү келечегин талдоого арналган. Жаңы изилдөөлөрдү жүргүзүү жана дисциплиналар аралык долбоорлорду ишке ашыруу мүмкүнчүлүктөрү, ошондой эле реформанын коомдун маданий жана улуттук аң-сезиминин калыптанышына тийгизген таасири каралат. Реформаны ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн окуу программаларын жаңыртуунун, педагогикалык кадрларды даярдоонун жана маданий мурастарды сактоонун маанилүүлүгү баса белгиленет. Гуманитардык сабактардын мекенчилдикти бекемдөөдөгү, тилдик көп түрдүүлүктү өнүктүрүүдөгү жана ата мекендик жетишкендиктерди дүйнөлүк илимий мейкиндикке жалгаштыруу(интеграциялоо) үчүн шарттарды түзүүдөгү ролуна өзгөчө көңүл бурулат. Макалада ошондой эле кыйынчылыктар жана аларды жеңүү жолдору ачылып, мамлекеттик структуралардын, педагогдордун жана коомдун өз ара аракеттенүүсүн камтыган комплекстүү мамиленин зарылдыгы баса белгиленет. Жыйынтыктар 12 жылдык билим берүүнү киргизүү гуманитардык илимдерди өнүктүрүү жана өлкөнүн маданий өзгөчөлүгүн бекемдөө үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү түзөрүн, ал эми реформаны ийгиликтүү ишке ашыруу бардык кызыкдар тараптардын координацияланган аракеттерине көз каранды экенин көрсөтөт.

Ачкыч сөздөр: Гуманитардык сабактар, 12 жылдык билим берүү, маданий мурас, улуттук аң-сезим, билим берүү реформалары, дисциплиналар аралык изилдөөлөр, педагогикалык кадрлар, маданий өнүгүү, илимий долбоорлор, социалдык-маданий өнүгүү.

Аннотация.

Статья посвящена анализу перспектив развития гуманитарных дисциплин в условиях внедрения 12-летнего образования. Рассматриваются возможности для проведения новых исследований и реализации междисциплинарных проектов, а также влияние реформы на формирование культурного и национального самосознания общества. Подчеркивается важность обновления учебных программ, подготовки педагогических кадров и сохранения культурного наследия для успешной реализации реформы. Особое внимание уделяется роли гуманитарных дисциплин в укреплении патриотизма, развитию языкового многообразия и созданию условий для интеграции отечественных достижений в глобальное научное пространство. В статье также раскрываются вызовы и возможные пути их преодоления, подчеркивается необходимость комплексного подхода, включающего взаимодействие государственных структур, педагогов и общества. Итоги показывают, что внедрение 12-летнего образования создает новые возможности для развития гуманитарных дисциплин и укрепления культурной идентичности страны, а успешная реализация реформы зависит от скоординированных усилий всех заинтересованных сторон.

Ключевые слова: гуманитарные дисциплины, 12-летнее образование, культурное наследие, национальное самосознание, образовательные реформы, междисциплинарные исследования, педагогические кадры, культурное развитие, научные проекты, социально-культурное развитие

Abstract

This article analyzes the prospects for the development of humanitarian disciplines in the context of the implementation of the 12-year education reform. It explores opportunities for new research, interdisciplinary projects, and the impact of the reform on fostering cultural and national consciousness. Emphasis is placed on updating curricula, training teachers, and preserving cultural heritage to ensure successful reform implementation. The role of humanitarian disciplines in strengthening patriotism, developing linguistic diversity, and integrating national achievements into the global scientific community is highlighted. The article also discusses challenges and potential solutions, emphasizing the need for a comprehensive approach involving government agencies, educators, and society. The findings indicate that the 12-year education reform offers new opportunities for the growth of humanitarian disciplines and cultural identity, with successful implementation depending on coordinated efforts of all stakeholders.

Keywords: Humanitarian disciplines, 12-year education, cultural heritage, national consciousness, educational reforms, interdisciplinary research, teaching staff, cultural development, scientific projects, socio-cultural development.

Билим берүү ар кандай коомдун келечегин калыптандырууда, анын өнүгүү деңгээлин, маданиятын жана туруктуулугун аныктоодо негизги ролду ойноору бышык. Кыргызстанда акыркы жылдары жалпы билим берүү системасын реформалоо активдүү талкууланып, ишке ашырылууда, анын максаты 11 жылдыктан 12 жылдык окутуу системасына өтүү болуп саналат. Бул кадам жаш муунду терең жана ар тараптуу өнүктүрүү зарылчылыгы, ошондой эле заманбап дүйнөнүн талаптарына ыңгайлашуу менен шартталган, анда билим жана көндүмдөр тынымсыз жаңыланууну жана кеңейүүнү талап кылат. Мында гуманитардык сабактарды өнүктүрүү өзгөчө мааниге ээ, алар улуттук иденттүүлүктү сактоого жана бекемдөөгө, маданий каада-салттарды өнүктүрүүгө жана жарандык жоопкерчиликти калыптандырууга жардам берет. Гуманитардык дисциплиналар – бул өткөн жана азыркы жөнүндөгү билимдердин булагы гана эмес, ошондой эле сын көз караш менен ой жүгүртүүнү, этикалык баалуулуктарды жана маданияттар аралык диалогду(полилогду) калыптандыруу үчүн негиз болуп саналат. Бул макалада биз Кыргызстандагы 12 жылдык билим берүү реформасынын контекстинде гуманитардык сабактардын ролун жана өнүгүү перспективаларын карап чыгабыз, ошондой эле мүмкүн болгон кыйынчылыктарды жана аларды жеңүү жолдорун талдайбыз.

Кыргызстандагы билим берүү системасынын тарыхы жана азыркы абалы(учурдагы системага кыскача баяндама)

Бүгүнкү күндө Кыргызстандагы билим берүү системасы мектепке чейинки, жалпы, кесиптик жана жогорку билимди камтыйт. Жалпы билим берүү башталгыч, негизги жана орто мектептер аркылуу ишке ашырылып, 6 жаштан 17 жашка чейинки окуучуларды камтыйт. Жалпы орто мектептин алкагында окуу процесси адатта 11 жылга созулат: башталгыч мектеп – 4 жыл, орто мектеп – 5 жыл жана жогорку мектеп – 2 жыл. Мисалы, өлкөнүн көпчүлүк мектептеринде окуу жылы сентябрда башталып, май айында аяктайт, жайкы лагерлерди жана кошумча сабактарды өткөрүү мүмкүнчүлүгү бар. Системада окуу программаларынын мазмунун, педагогдорду даярдоону жана билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөөнү жөнгө салуучу мамлекеттик стандарттар ишке ашырылат. Акыркы жылдары окуу программаларын модернизациялоо, электрондук окуу китептери жана интерактивдүү доскалар сыяктуу жаңы технологияларды киргизүү жана педагогдордун квалификациясын жогорулатуу боюнча иштер жүргүзүлдү. Бирок, эскирген усулдар, окутууну жекелештирүүнүн жетишсиздиги жана окуучулардын практикалык даярдыгынын төмөн деңгээли менен байланышкан айрым кемчиликтер сакталып калды.

12 жылдык системага өтүүнүн себептери жана максаттары

12 жылдык билим берүү системасына өтүү глобалдык тенденциялар жана өлкөнүн ички муктаждыктары менен шартталган. Негизги себептердин бири – бүтүрүүчүлөрдүн эл аралык деңгээлде атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу зарылчылыгы. Мисалы, Европа Биримдигинин жана АКШнын өлкөлөрүндө мектеп программаларынын көбү 12 жылга эсептелген, бул студенттерге жогорку билимге жана кесиптик ишмердүүлүккө толук даярданууга мүмкүндүк берет. Глобалдашуу жана дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциялоо шартында жаштардын ар тараптуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, окуу материалын кеңейтүү жана негизги компетенцияларды калыптандыруу үчүн көбүрөөк убакыт берүү маанилүү. Өтүүнүн максаттарынын арасында – билим берүүнүн сапатын жакшыртуу, эрте кесиптик багыт алуу үчүн шарттарды түзүү. Мисалы, жаңы системанын алкагында жогорку класстарда окуучулар гуманитардык багыттар, технологиялар же искусство сыяктуу профилдик предметтерди тандай алышат, бул аларга келечектеги кесиби боюнча жакшыраак аныктоого жардам берет. Ошондой эле жаштар арасындагы жумушсуздуктун деңгээлин төмөндөтүү маанилүү милдет болуп саналат, анткени толук даярдалган бүтүрүүчүлөргө жумуш табуу оңой. Натыйжада, жаңы система окуучулардын сынчыл ой жүгүртүүсүн, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн жана жарандык жоопкерчилигин өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт деп болжолдонууда, бул өлкөнүн жигердүү жана маалыматтуу жарандарын калыптандыруу үчүн өзгөчө маанилүү.

12 жылдык билим берүү системасында гуманитардык сабактардын мааниси

Гуманитардык сабактар окуучулардын инсандык калыптанышында маанилүү орунду ээлейт, аларга өз маданиятын, тарыхын, жарандык укуктары менен милдеттерин түшүнүүгө жардам берет, ошондой эле сынчыл ой жүгүртүүсүн жана маданий сабаттуулугун өнүктүрөт. 12 жылдык билим берүү системасынын алкагында бул дисциплиналар коомдун жашоосуна активдүү катыша алган жана улуттук каада-салттарды сактай алган гармониялуу өнүккөн жарандарды тарбиялоонун негизи болуп саналат. Гуманитардык дисциплиналардын жарандык иденттүүлүктү калыптандыруудагы ролу да зор. Гуманитардык сабактар студенттердин өз өлкөсүнө жана маданиятына таандык экендигин сезүүсүнө өбөлгө түзөт. Мисалы, Кыргызстандын тарыхын изилдөө аркылуу окуучулар Манас сыяктуу улуу инсандар, мамлекеттүүлүктү калыптандырган негизги окуялар, меймандостук, улууларды сыйлоо жана каада-салттарды сактоо сыяктуу улуттук баалуулуктар жөнүндө билишет. Бул билимдер жаштардын өзүнүн ким экендигин жана өлкөнүн келечеги үчүн жоопкерчиликти сезүүсүнө жардам берет. Коом таануу курсу окуучуларды жарандардын укуктары жана милдеттери, демократия жана жарандык жоопкерчиликке үйрөтөт. Бул алардын өз укуктарына жана аларды коомдо кантип ишке ашырууга боло тургандыгына аң-сезимдүү мамиле жасоосуна өбөлгө түзөт. Мисалы, шайлоо жана жарандык демилгелерге катышуу жөнүндөгү сабактар жаштарды өлкөнүн жашоосуна катышууга түрткү берет, мисалы, ыктыярчылык(волонтердук) долбоорлор же жаштар парламенттик форумдарына катышуу аркылуу, англис, орус жана башка тилдерди үйрөнүү маданияттар аралык өз ара аракеттенүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтет. Глобалдашуу шартында мындай билим студенттерге ачык, толеранттуу болууга жана башка элдердин баалуулуктарын түшүнүүгө жардам берет. Бул көп кылымдык этностор аралык байланыштары бар өлкө катары Кыргызстан үчүн өзгөчө актуалдуу. Гуманитардык билимдердин сынчыл ой жүгүртүүнү, маданиятты жана каада-салттарды өнүктүрүүгө кошкон салымы байкалбаган менен эбегейсиз күчкө ээ. Гуманитардык сабактар аналитикалык жана сынчыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө көмөктөшөт, бул азыркы коомдо ийгиликтүү иштөө үчүн зарыл. Мисалы, Чыңгыз Айтматовдун же Алыкул Осмоновдун чыгармалары сыяктуу кыргыз адабиятын изилдөөдө окуучулар сюжеттерди, каармандарды, тарыхый контекстти талдоого, моралдык жана этикалык баалуулуктарды аныктоого үйрөнүшөт. Бул өз алдынча ой жүгүртүү жана аргументтөө жөндөмүн калыптандырууга жардам берет. Тарыхты изилдөө революциялар, согуштар, улуттук кыймылдар сыяктуу негизги окуялардын себептерин жана кесепеттерин түшүнүүгө мүмкүндүк берет. Мисалы, 2005, 2010, же 2020-жылдардагы кыргыз

коомчулугундагы саясий окуяларды талдоо окуучуларга жана студенттерге социалдык өзгөрүүлөрдүн себептерин жана аларда жарандардын ролун түшүнүүгө мүмкүнчүлүк берет, бул жарандык жоопкерчиликти өнүктүрүүгө көмөктөшөт. Элдик ырлар, бийлер жана ырым-жырымдар сыяктуу маданий предметтер улуттук иденттүүлүктү бекемдейт жана маданий каада-салттарды сактайт. Мисалы, Нооруз сыяктуу майрамдарга же салттуу ырым-жырымдарга катышуу жаштарга маданий мураска тиешелүүлүгүн сезүүгө жардам берет. Фольклор жана искусство сабактарынын алкагында окуучулар өз каада-салттарынын уникалдуулугун баалоого үйрөнүшөт, бул улуттук сыймыкты жана өз ара урматтоону бекемдөөгө көмөктөшөт. Кошумчалай кетсек, гуманитардык сабактар эмпатияны жана толеранттуулукту өнүктүрөт. Ар кандай маданияттарды жана диндерди изилдөө көп түрдүүлүктү түшүнүүгө жана урматтоого көмөктөшөт, бул Кыргызстан сыяктуу көп улуттуу өлкөдө өзгөчө маанилүү.

Гуманитардык сабактар үчүн 12 жылдык билим берүүнү киргизүүнүн артыкчылыктары

12 жылдык билим берүү системасын киргизүү гуманитардык дисциплиналардын өнүгүшү үчүн кеңири мүмкүнчүлүктөрдү ачат, бул ар тараптуу өнүккөн инсанды калыптандырууга жана улуттук иденттүүлүктү бекемдөөгө өбөлгө түзөт. Бул ыкманын негизги артыкчылыктарын карап көрөлү.

1. Окуу программаларын кеңейтүү

Негизги артыкчылыктардын бири – гуманитардык дисциплиналар боюнча окуу программаларын кеңейтүү жана тереңдетүү. 12 жылдык билим берүүнүн алкагында Кыргызстандын тарыхын, адабиятын, тилин жана маданиятын, ошондой эле маданияттар аралык байланыштарды кененирээк изилдөөгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. Бул студенттерге базалык билим алууга гана эмес, аналитикалык ой жүгүртүүнү, сын көз менен талдоо көндүмдөрүн жана маалыматты өз алдынча издөө көндүмдөрүн өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Мисалы, жогорку класстарда "XXI кылымдагы кыргыз адабияты", "Кыргыз этносунун тарыхы" же "Кыргызстан элдеринин маданияты жана каада-салттары" сыяктуу кошумча курстар жана тандоо сабактары каралган. Мунун аркасында окуучулар өзүнүн улуттук маданиятын тереңирээк изилдеп, анын өзгөчөлүктөрүн жана азыркы дүйнөдөгү маанисин түшүнө алышат.

2. Кыргыз тарыхын, тилин, адабиятын тереңдетип окутуу

12 жылдык билим берүү системасында кыргыз тарыхын, тилин жана адабиятын тереңдетип окутууга өзгөчө көңүл бурулат. Бул жаштардын улуттук иденттүүлүгү менен сыймыктануусуна жана тарыхый мурасты түшүнүүсүнө өбөлгө түзөт. Мисалы, окуу программалары байыркы кол жазма булактарды, археологиялык эстеликтерди, ошондой эле кыргыз авторлорунун заманбап чыгармаларын изилдөөнү камтыйт. Адабият курстарынын алкагында окуучулар авторлордун чыгармалары менен таанышып, кыргыз адабиятынын өнүгүүсүн жана анын улуттук маданиятты калыптандыруудагы ролун түшүнүүгө жардам берет. Ошондой эле кыргыз тилин тереңдетип окутуу заманбап лингвистикалык аспектилерди, диалектилерди жана жазуу өзгөчөлүктөрүн камтыйт. Бул тилди маданий мурастын маанилүү элементи катары сактоого өбөлгө түзөт.

3. Мекенчилдикти жана жарандык жоопкерчиликти тарбиялоо

Дагы бир маанилүү артыкчылыгы – жаштардын мекенчилдигин жана жарандык жоопкерчилигин өнүктүрүү. 12 жылдык билим берүү системасынын алкагында жарандык позицияны бекемдөөгө багытталган тарбиялык программаларга, долбоорлорго жана демилгелерге көбүрөөк көңүл бурулат. Мисалы, окуучулар тарыхый эстеликтерди сактоо боюнча долбоорлорго, волонтердук кыймылдарга, экологиялык акцияларга, улуттук майрамдарга жана эстелик даталарга арналган иш-чараларга катышат. Тарых жана коом таануу сабактарынын алкагында жарандык укуктар жана милдеттер, демократия, улуттар

аралык ынтымак темалары активдүү талкууланат. Мындан тышкары, кеңейтилген программалар лидерлик сапаттарды, командада иштөөнү жана социалдык жоопкерчиликти өнүктүрүүгө багытталган долбоорлорду ишке ашырууга мүмкүндүк берет. Мунун баары өз өлкөсү менен сыймыктанган жана анын өнүгүшүнө активдүү катышууга даяр болгон жоопкерчиликтүү жаранды калыптандырууга өбөлгө түзөт. «Улуттук дем – дүйнөлүк бийиктик» уңгу жолу, «Кыргыз Жараны» концепциясы терең түшүнүлөт.

12 жылдык билим берүү реформасын ишке ашыруудагы кыйынчылыктар жана көйгөйлөр

12 жылдык билим берүү реформасын ишке ашыруу бир катар маанилүү кыйынчылыктар жана көйгөйлөр менен коштолот, алар системалуу мамилени жана тынымсыз өркүндөтүүнү талап кылат. Бул маселелер гуманитардык сабактар үчүн өзгөчө актуалдуу, анткени алардын өнүгүшү программаларды жаңыртуу, адистерди даярдоо жана маданий каада-салттарды сактоо менен түздөн-түз байланыштуу.

Окуу программаларын жаңыртуу

Негизги көйгөйлөрдүн бири – окуу программаларын түп-тамырынан бери жаңыртуу зарылчылыгы, алар жаңы стандарттарга жана заман талаптарына жооп бериши керек. Маалыматтык технологиялардын тез өнүгүшү, глобалдашуу жана маданияттар аралык алмашуу шартында программалар улуттук өзгөчөлүктү сактап, ошол эле учурда заманбап билимдерди интеграциялоо үчүн ылайыкташтырылышы керек. Бирок, көбүнчө салттуу баалуулуктарды жана заманбап тенденцияларды айкалыштырган актуалдуу, тең салмактуу программаларды түзүүдө кыйынчылыктарга туш болобуз. Мисалы, тарыхый жана адабий материалдарды окутуунун заманбап ыкмаларына которууда, ошондой эле өлкөнүн бардык аймактарында сапаттуу окуу материалдарына бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылууда кыйынчылыктар жаралат.

Педагогикалык кадрларды даярдоо

Дагы бир маанилүү маселе – педагогдордун жаңы программалар жана талаптар боюнча иштөөгө жетиштүү даяр эместиги. Гуманитардык сабактардын мугалимдери терең билимге гана ээ болбостон, заманбап педагогикалык көндүмдөргө, инновациялык окутуу ыкмаларын, маалыматтык технологияларды жана долбоордук ишмердүүлүктү колдоно билүүгө тийиш. Көптөгөн окутуучулар тынымсыз кесиптик өнүгүүгө муктаж, бул кошумча ресурстарды жана системалуу колдоону талап кылат. Мисалы, айрым аймактарда квалификациялуу педагогдордун жетишсиздиги байкалат, айрыкча алыскы райондордо, бул гуманитардык сабактарды окутуунун сапатына терс таасирин тийгизет.

Материалдык-техникалык базаны камсыздоо

Заманбап окутуу шарттарын камсыздоо дагы бир маанилүү чакырык. Жаңы программаларды натыйжалуу киргизүү үчүн заманбап материалдык-техникалык база керек: компьютерлер, мультимедиа каражаттары, интернетке кирүү, актуалдуу адабияттар менен китепканалар. Айрым мектептерде, айрыкча айылдык жана алыскы райондордо мындай ресурстардын жетишсиздиги байкалат. Бул интерактивдүү окутуу ыкмаларын, электрондук окуу куралдарын жана санариптик билим берүү платформаларын киргизүүгө тоскоолдук жаратат.

Улуттук өзгөчөлүктөрдү жана каада-салттарды эске алуу

Окуу программаларын модернизациялоодо улуттук өзгөчөлүктөрдү, каада-салттарды жана тилди сактоо жана өнүктүрүү татаал маселелердин бири болуп саналат. Глобалдашуу шартында билим берүү стандарттарын унификациялоо коркунучу бар, бул маданий өзгөчөлүктүн жоголушуна алып келиши мүмкүн. Бардык эле мектептерде жана аймактарда элдик кол өнөрчүлүк, фольклор, салттуу ырым-жырымдар сыяктуу маданий компоненттерди

киргизүү үчүн жетиштүү материалдык-техникалык база жана педагогикалык кадрлар бар эмес. Буга байланыштуу модернизация менен уникалдуу маданий баалуулуктарды сактоонун ортосунда тең салмактуулукту табуу зарылчылыгы келип чыгат.

12 жылдык билим берүү шартында гуманитардык сабактар өнүгүү келечеги

1. Жаңы изилдөөлөр жана долбоорлор үчүн мүмкүнчүлүктөр

Окуу программаларын кеңейтүү жана гуманитардык сабактарды тереңдетип окутуу үчүн шарттарды түзүү илимий изилдөөлөрдүн жана практикалык долбоорлордун өнүгүшүнө түрткү берет. Студенттер жана окумуштуулар тарых, тил, адабият, маданият таануу, этнография жана башка тармактарды камтыган сабактар аралык изилдөөлөрдү жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк алышат. Мисалы, улуттук каада-салттарды сактоо, тилдик мурастарды жана тарыхый эстеликтерди изилдөө боюнча долбоорлорду активдештирүү илимий ишмердүүлүктүн маанилүү багыты болуп калышы мүмкүн. Ошондой эле жаңы маалыматтык ресурстарды, электрондук архивдерди жана маалымат базаларын түзүүгө кызыгуу артууда, бул санариптик гуманитардык сабактардын өнүгүшүнө өбөлгө түзөт. Негизги келечектер болуп илимий конференцияларды, басылмаларды, гранттык программаларды жана эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү саналат, бул илимий изилдөөлөрдүн деңгээлин жогорулатууга жана кыргыз гуманитардык илимин глобалдык илимий коомчулукка интеграциялоого мүмкүндүк берет.

2. Коомдун маданий жана улуттук өзүн-өзү аң-сезимине тийгизген таасири

12 жылдык билим берүү системасын ишке ашыруу жаштардын күчтүү маданий жана улуттук өзүн-өзү аң-сезимин калыптандырууга өбөлгө түзөт. «Улуттук дем – дүйнөлүк бийиктик» уңгужолу жана «Кыргыз Жараны» концепциялары аркылуу тарыхты, тилди жана адабиятты тереңдетип үйрөнүү жаштарга өзүнүн ким экендигин, баалуулуктарын жана каада-салттарын жакшыраак түшүнүүгө жардам берет. Натыйжада мекенчилдиктин, жарандык жоопкерчиликти жана өз өлкөсү менен сыймыктануунун деңгээли жогорулайт. Бул улуттук жана эл аралык иштерге активдүү катышууга даяр, биримдиктүү жана маданий жактан бай коомду түзүүгө өбөлгө түзөт. Мындан тышкары, 12 жылдык билим берүүнүн алкагында гуманитардык илимдерди өнүктүрүү тилдик көп түрдүүлүктү бекемдөөгө, кыргыз маданиятын жана каада-салттарын сактоого жана өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт, бул дүйнөлөшүү жана маданий чакырыктар шартында өзгөчө маанилүү.

Корутундулаганда: 12 жылдык билим берүү реформасын ишке ашыруу өлкөнүн билим берүү системасын, айрыкча гуманитардык сабактар жаатында модернизациялоодогу маанилүү кадам болуп саналат. Реформанын жүрүшүндө программаларды жаңыртуу, педагогикалык кадрларды даярдоо, материалдык-техникалык жактан камсыздоо жана улуттук каада-салттарды сактоо менен байланышкан негизги көйгөйлөр аныкталды. Кыйынчылыктарга карабастан, гуманитардык изилдөөлөрдү өнүктүрүү, жаштардын маданий жана улуттук аң-сезимин бекемдөө, ошондой эле атаандаштыкка жөндөмдүү жана гармониялуу өнүккөн инсанды калыптандыруу үчүн кеңири мүмкүнчүлүктөр ачылууда. Жаңы шарттарда гуманитардык сабактарды өнүктүрүүнүн келечеги илимий долбоорлорду активдештирүүнү, дисциплиналар аралык изилдөөлөрдү кеңейтүүнү жана ата мекендик жетишкендиктерди глобалдык илимий процесстерге интеграциялоону билдирет. Маанилүү аспект – бул күчтүү улуттук аң-сезимди жана жарандык жоопкерчиликти калыптандырууга көмөктөшүүчү маданий мурасты сактоо жана өнүктүрүү. Реформаны ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн комплекстүү мамиленин мааниси зор. Мында педагогдордун, окумуштуулардын, өкмөттүк эмес уюмдардын, мамлекеттик структуралардын жана жалпы коомдун өз ара аракеттенүүсүн камтыган комплекстүү мамилени колдонуу зарыл. Окуу программаларын модернизациялоону, педагогдордун кесиптик өнүгүүсүн, материалдык-техникалык базаны жаңылоону жана маданий баалуулуктарды сактоону камсыз кылуучу шарттарды түзүү маанилүү. Бардык кызыкдар тараптардын координацияланган аракеттери менен гана реформанын

натыйжалуулугун камсыз кылууга, билим берүүнүн сапатын жогорулатууга жана жаштарды заманбап дүйнөнүн чакырыктарына даярдоого болот. Бул өнөктүк системалуу мамилени, узак мөөнөттүү стратегиялык пландоону жана натыйжаларды тынымсыз көзөмөлдөөнү талап кылат.

Адабияттар тизмеси:

1. Кыргыз Республикасынын билим берүү Мыйзамы. КР_Билим_берүү_жөнүндө_Мыйзамы.pdf;
2. bilim.gov.kg/ky;
3. Атабаева А.Б., Дүйшеев Ж.А., Ж.С. Салибаева. Коомдук-гуманитардык билимдин абалы. Integration of the Scientific Community to the Global Challenges of Our Time: Materials of the VIII International Scientific-Practical Conference. Pp. 85-89. Kawasaki (Japan), February 8-10, 2023. inf.academ@gmail.com
4. Дүйшеев Ж.А. Жогорку мектептеги коомдук сабактар Современные проблемы гуманитарных и социальных наук: материалы Международной научно-практической онлайн-конференции, посвященной 30-летию Независимости Республики Казахстан: / Под общей редакцией А.К. Кусаинова. – Нур-Султан: Евразийский гуманитарный институт, 2021. – 450 с. 68-70-бб. <https://egi.edu.kz/ru/nauka/nauchnye-izdaniya/vestnik-evrazijskogo-gumanitarnogo-instituta/>
5. Дүйшеев Ж.А., Тангатов Ш.С. Билим берүү тутумунда коомдук-гуманитардык сабактардын ээлеген орду “Membership in the WTO: Prospects of Scientific Researches and International Technology Market” Materials of the V International Scientific-Practical Conference. Toronto, Canada, October 21-23, 2020. Pp. 113-117. inf.academ@gmail.com
6. Дүйшеев Ж.А. КОНФЛИКТОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КЫРГЫЗСТАНЕ В сборнике: Социология и общество: традиции и инновации в социальном развитии регионов. Сборник докладов VI Всероссийского социологического конгресса. Отв. Редактор В.А. Мансуров. Москва-Тюмень. 2020. С. 3027-3042. <https://doi.org/10.19181/kongress.2020>
7. Дүйшеев Ж.А. Билим берүү тутумунда коомдук-гуманитардык сабактардын ээлеген орду “Membership in the WTO: Prospects of Scientific Researches and International Technology Market” Materials of the V International Scientific-Practical Conference. Toronto, Canada, October 21-23, 2020. Pp. 113-117. inf.academ@gmail.com
8. Дүйшеев Ж.А. Состояние высшего образования Кыргызской Республики. МАТЕРИАЛЫ Международной научной и научно-технической конференции “ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН-НА ПУТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ”. Стр. 161-165. Г. Коканд, 14 июнь 2019г.;
9. Атабаева А.Б., Дүйшеев Ж.А. Гуманитардык билимдин коомдук зарылдыгы. Известия вузов Кыргызстана. №5, 2018. Бишкек. 108-110-бб. <http://www.science-journal.kg/ru/journal/2/about>
10. Дүйшеев Ж.А. Некоторые актуальные вопросы совершенствования качества высшего образования Materials of the second international research symposium on the Turkic world. Алматы, 2015. стр. 325-328.;
11. Дүйшеев Ж.А., Сулайманова Ф.Э. Некоторые проблемы высшего образования КР. Современное образование: плюсы, минусы и перспективы. Материалы III международной научно-практической конференции (30 января, 2014). Г.Саратов. стр. 54-59.;
12. Дүйшеев Ж.А., Нусупова Р.С. Толеранттуу окутуу чөйрөсүнүн окуучуну тарбиялоого таасири. 11-Эл аралык “Түрк дүйнөсүнүн социалдык билим-дер конгресси”. 10-16-июнь, 2013. Стамбул, 2013.